

УДК 75. 071. 1. 041. 5 (477) "18"

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2019.06.1517>

ОБРАЗ МОЙСЕЯ У ТВОРЧОСТІ КОРНИЛА УСТИЯНОВИЧА: ВІЗУАЛЬНА РЕЦЕПЦІЯ

Андрій КОВАЛЬ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8009-1744>

викладач кафедри графічного дизайну,
Львівська національна академія мистецтв,
вул. Кубійовича, 38, 79011, м. Львів, Україна
e-mail: koval.andr18@gmail.com

У 1887 р. Корнило Устиянович завершив монументальну картину «Мойсей», яка знаходиться у церкві Преображення Господнього у Львові, у якій візуалізував людину сильного характеру, незламної волі, впевненого провідника народу. У статті акцентуємо також увагу на невідомих досі полотнах художника з цієї тематики, що і становить *актуальність* обраної теми. Дослідницько-пошуковим шляхом нам вдалося виявити чотири ікони з цим сюжетом: у храмах м. Миколаєва Львівської обл., с. Бутини, с. Моцошин Жовківського р-ну, с. Волосянка Сколівського р-ну на Львівщині, с. Саджава Богородчанського р-ну. Віднайдено також біля двох десятків творів з цією тематикою — це монументальні стінописи у підкупольному просторі, ікони різного формату у пророчих та старозавітних рядах.

Образ Мойсея у творчості Корнила Устияновича є *об'єктом* нашого дослідження, а *предметом* дослідження — полотна «Мойсея», уже відомі і вперше виявлені нами. Отож відкриваємо ці напрацювання художника у церковному монументальному малярстві.

Тематичний зміст іконописних робіт міцно пов'язаний із біблійними переказами і базується на Святому Письмі. Довказом цього є дві живописні роботи, одну з яких вдалося віднайти в церкві села Волосянка біля Славська, іншу — в селі Вістова. Вони є різними за форматом, але подібні за своєю композиційною структурою. Якщо у селі Вістова ікона невеликого розміру, то твір, який знаходиться у Волосянській церкві, є монументальною площиною. У розглянутих роботах бачимо характерну манеру письма художника, зокрема стилістику представлення образу. У них закладена рецепція величчя образу Мойсея із філософським настроєм, що сприяє глибокій художній виразності.

Ключові слова: іконографія, біблійні теми, церковне монументальне малярство, сюжети, кольорова гама.

Andriy KOVAL

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8009-1744>

Lecturer of the graphic design department,
Lviv National Academy of Arts
st. Kubiyovych, 38, 79011, m. Lviv, Ukraine
e-mail: koval.andr18@gmail.com

THE IMAGE OF MOSES IN PAINTINGS OF KORNYLO USTYIANOVYCH: VISUAL RECEPTION

Kornylo Ustyianovych created a famous monumental painting called Moses visualizing a strong characterful personality of a confident leader of the nation. In this article, we focus on the previously unknown art works of K. Ustyianovych. By the way of exploratory research, we managed to discover four icons with this motif: in churches of Mykolayiv of Lviv region, Butyny village and Motsoshyn village of Zhovkva district, Volosianka village of Skole district of Lviv region, Sadzhava village of Bohorodchany district. We also found around two dozen of similar art works — monumental wall paintings in the dome space, icons of various formats in the Old Testament and the Prophet's tiers. It is a first discovery of the artist's works in the church monumental painting. In his works, the painter tried to picture Moses as a leader of the nation, a strong characterful personality ready to devote himself to the people. He tried to form associative connections through the prism of future state-building processes.

Certain works are similar to the art piece from the Church of the Transfiguration in Lviv by its iconographic structure and compositional conception. The central part of the monumental wall painting is often modified. The artist's work in the church in Butyny village of Zhovkva district accentuates namely the middle ground picturing an impressive scene. With his every new art work, Kornylo Ustyianovych enriched his artistic heritage with new symbols and graphic motifs. We can trace the tendency of the artist's development within the boundaries of the iconographic tradition. The thematic content of icon paintings is closely connected with the Bible traditions and is based on the Holy Scripture. This is evidenced by two paintings found in churches of Volosianka village near Slavske and Vistova village. The works have different formats, but similar compositional structures. While the icon from Vistova village is small-sized, the art piece in Volosianka church is a monumental object. In the works described above, we can trace a specific personal style of the artist, particularly the style of image presentation. They have an underlying reception of the grandeur of the image of Moses with a philosophic mood that promotes deep artistic expression.

Keywords: iconography, biblical themes, church monumental painting, plots, color palette.

Вступ. Постаттю Мойсея цікавилися поети, філософи, художники. Корнило Устиянович один з них, який створив відому монументальну картину «Мойсей», де візуалізував людину сильного характеру, незламної волі, впевненого провідника народу. Цей образ настільки поглинув митця, що він почав зображати його на різних полотнах, які досі були невідомі мистецькому колу. Дослідницько-пошуковим шляхом нам удалося виявити ікони з цим сюжетом: у храмах м. Миколаєва Львівської обл., с. Бутини Жовківського р-ну Львівської обл., с. Моцошин Жовківського р-ну Львівської обл., с. Волосянка Сколівського р-ну на Львівщині, с. Саджава Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл., с. Вістова Калуського р-ну Івано-Франківської обл., с. Буднів Тернопільського р-ну Тернопільської обл. Віднайдено також біля двох десятків творів з цією тематикою — це монументальні стінописи у підкупольному просторі, ікони різного формату у пророчих та старозавітних рядах. У статті вперше відкриваємо ці напрацювання художника у церковному монументальному малярстві. Отож усі ці твори є предметом нашого дослідження.

Мойсей — це біблійна особа, законодавець єврейського народу, пророк і перший священний автор, який має глибоке теологічне, мистецьке та символічне значення. В перекладі зі староеврейської — взятий з води, «за велінням Бога повів єврейський народ на Землі обіцяні, уклав з Господом Завіт і отримав Десять заповідей, написаних на скрижалях Закону» [1, с. 150]. Мудрий Божий старець, переживаючи великі страждання та випробування, вивів ізраїльський народ із рабства.

Передумовою до створення картини для Корнила Устияновича був його літературний твір з однойменною назвою, опублікований у журналі «Зоря» (1881). На думку дослідників, цей поетичний твір за своїм змістом має дещо спільне з живописним і пояснює його ідею. Історіографічні моменти вказують, що він виношував задум створення цього потужного образу значно раніше за Івана Франка: 1881 року вийшов друком поетичний твір Корнила Устияновича під цією назвою. Згодом, у 1887 році, завершив монументальну картину, у якій візуалізував Мойсея (яка і донині знаходиться у церкві Преображення Господнього у Львові).

Не зовсім позитивно відгукнувся про Устияновичевого поетичного «Мойсея» Іван Франко. Зазначи-

мо, що характеризуючи літературну і малярську діяльність К. Устияновича, він висував на перше місце його живописний талант. Про поетичний хист висловлювався досить гостро та критично [2, с. 17—19]. Цікаві факти щодо Франкової оцінки про Мойсея «писаного та мальованого» залишив у спогадах Богдан Лепкий: «Гарний («Мойсей». — А. К.), але поверховний... І цілого Мойсея він намалював зверху, а до глибини душі тієї великої людини не дібрався, може, навіть не пробував дібратися... Побачите якого я колись напишу» [3, с. 626—627]. Таку категоричність І. Франка до виконаних робіт К. Устияновича можна мотивувати тим, що сам поет виношував ідею створення «свого» Мойсея і бачив його дещо по-іншому.

Основна частина. Одна з робіт К. Устияновича ікона «Мойсей» є відомою митцям, оскільки знаходиться у церкві Преображення Господнього у Львові. Зазначимо, що художник почав працювати над картиною у Відні, де його надихала «художня атмосфера». Там він поглиблював свої знання з мистецтва та приступив до реалізації давно задуманої великої картини «Мойсей», яка була закінчена у 1887 р. і стала, за словами Я. Нановського, «найкращим творінням художника» [4, с. 22]. Про те, що митець відповідально готувався до написання монументального твору, свідчить виявлений ескіз, який зберігається у Національному музеї у Львові імені Андрія Шептицького. Композиція твору та образна характеристика Мойсея вказують на те, що це ескіз до однойменного монументального олійного полотна художника, виконаного 1887 р., а отже рисунок створено приблизно у той самий час [5, с. 70]. Важливо, що зіставлення ескізу та оригіналу мають деякі відмінності: на картині обличчя Мойсея більш величне і благородне, ніж на ескізі, його вираз позбавлений театральної ефектності: він вражає своєю внутрішньою силою. Дещо по іншому вирішено характер освітлення. На полотні художник намагався представити у біблійному образі Мойсея провідника народу, сильну духом людину, незламної волі, готову присвятити себе народові. Асоціативно намагався пов'язати це через призму майбутніх державотворчих процесів. На ескізі збережено автограф: «Осьм'ялюся високопочтенній Пань Вручити Вамь вь пам'ять небожика Брата мого Корнила нимь виконану шкицу Мойсея Вьдень 7-го Май 04 Вашь

върний слуга Климъ Устиянович». Невеликих розмірів графічний ескіз надійшов до Національного музею зі спадщини О. Барвінського.

Тогочасні митці досить позитивно оцінили іконографічного «Мойсея» К. Устияновича. Виставлена робота в «Народному Домі» у Львові вражала глядачів своєю монументальністю та неповторністю: «И якъ жеж мило зробилось менѣ, коли я вступивъ до салі, де знаходився образ Корн. Устияновича! Я пересвѣдчився на власні очи, що К. Устияновичеви можна було покуситись вымалювати того героя Старого завѣта въ свѣй спѣсѣб питомий — не оглядаючись на посередникѣв широкой славы, и велика саля «Народного Дому» меншою менѣ видавалась як звичайно, бо образъ що я его мавъ перед собою, представлявъ видъ дуже торжественный, якъ що-до розмірѣв той надприродной величины найвыдатнѣшой лѣчности Старого завѣта, такъ и що-до освѣтленя — не «бенгальського», якъ голосять псевдо-критики, — на всікій спѣсѣб освѣтленя небуденного въ природѣ, а все-таки вповнѣ натурального, бо опертого на совіснѣм обсервованю гѣрської природи» [6, с. 1]. Саме така небуденність, специфічна вивершеність образу є закономірною, оскільки перед художником стояло завдання «додати німбу чоловікови [Мойсеєві. — А. К.], що мав перед собою задачу велику і тяжку» [6, с. 1].

Побіжно сказано і про деякі похибки: на «не зовсім коректну модуляцію місця мѣжь рукою а ремнем... Чоловік художиластий завсѣгды буде мати якусь правильну мускулятуру» [6, с. 1]. Це один дисонанс у відгуку про картину — це нестача оранжевого світла, пануючого в образі. Однак, у творі надзвичайно відчутий фон «воздуха и гѣръ». Варто зазначити, що робота експонувалася й у Відні та одержала досить високу оцінку від мистецтвознавця Вурцбаха. Ця інформація опублікована в газеті «Діло», де подається матеріал про те, що «найновіша композиція К. Устияновича «Мойсей» находитья теперъ на публічній выставѣ у Вѣдні, звертає на себе увагу и удостоїлася на днях похвальной критики «Wien Allg. Ztg» з пера знатока штуки, п. Вурцбаха» [7, с. 62—63]. В оцінці зосереджена увага на візуальному сприйнятті самої постаті Мойсея: «Стать его велична... По широкой груди розточилась буйна зевсова борода по пояс сивими, густыми кучерями. Сам Мойсей убранный в хитонъ, перепоясанный» [7,

с. 62—63]. Критик назвав образ Мойсея гігантом, який справляє сильне враження на глядача. «Лице серіозне, з очей видко певність душѣ реформатора и тверду волю двигнути народъ» [7, с. 62—63]. Особливо важливим є те, що Устиянович значно глибше зрозумів Мойсея: оригіально, незалежно від давніших композицій на цю тему. Тому концепцію К. Устияновича Вурцбах поставив в один ряд з концепціями інших видатних майстрів: «на тому полі п. Устиянович перейде багато малярів і стане в першій ряді» і очікував від нього в майбутньому «дуже варнтых композицій» [7, с. 62—63]. Такий скрупульозний аналіз деталей, які здійснювали критики, дає підстави стверджувати про високий художній рівень митця. К. Устиянович, зобразивши пророка на тлі вечірнього гірського краєвиду з кам'яними скрижальями, піднятими над головою, творчо переосмисливши біблійний образ, представив людину-борця за поступ українського народу [15, с. 50—51].

Справжнього успіху монументальний твір набув тоді, коли його перевезли до Львова. Про нього вже відгукувалися тогочасні мистецтвознавці, що «Корнило Устиянович артист — маляр, автор Мойсея, котрий удостоївся вельми прихильной критики не только руской, но и польской і навіть заграничной німецькой пресы, перенятый на сквозь глубоким духом релігійним» [8, с. 3]. Великого розголосу картина набула на виставці товариства «Розвою руской штуки», яка відбулася у приміщенні «Народного Дому», де була представлена образотворча і декоративно-ужиткова церковна атрибутика: процесійні і тетраподні хрести, кивоти, фелони, елементи різьби і золочення іконостаса, а також велика кількість живописних творів, поміж яких вирізнявся образ Мойсея — робота Корнила Устияновича. До нього була прикута увага представників духовенства і численних парафіяльних громад, одна з яких зголосилася придбати це полотно «при той нагоді най буде нам вольно запитати управляющий совет Народного Дому чи не було б одповідно Мойсея п. Устияновича закупити для другої церкви городской? Був би се набуток дуже хороший и лишив би потомству добру пам'ять по нашом артисті». Полотно було викуплено за ціною 1200 австрійських золотих за кошторисом, який встановила мистецька комісія [9, с. 1—2].

Візуальне сприйняття акцентує увагу на доміантній постаті Мойсея на тлі масивних скелястих гір. Він

зображений повний сил та енергії, тримає над головою кам'яні скрижалі з виписаними на них законами [4, с. 23]. Автор використав усі художні засоби для возвеличення його особи. Переконалива стійкість фігури, з опорою на одну ногу, друга стопа дещо висунута вперед, під якими темна скеляста плита, що служить фундаментальною основою мистецької форми. Підняті угору руки міцно тримають дві аркоподібні скрижалі, що над головою у пророка. Із біблійних переказів «Господь дав Мойсеєві дві кам'яні таблиці, на яких було виписано десять заповідей» [10, с. 501]. Корнило передав матеріальність скрижалей як важких кам'яних плит. За допомогою анатомічного моделювання оголених рук художник підкреслив напругу та енергію форми м'язів, надав їм об'єму та грації, світлотіньових відношень. Темно-коричневі очі з під густих брів грізним поглядом спрямовані на глядача. Велика сива борода у кінцях з легкістю розсіяна і підкручена, що передає подих гірського вітру на висоті скелястих гір. Голова покрита світло-голубою накидкою із стрічковим орнаментом, що спадає на плечі. Старця опоясує ювелірно оздоблений металевими гудзиками широкий шкіряний ремінь, за який кріпиться верхній одяг гіматій з довгастої тканини світло-жовтого кольору. Складки трактовані як вертикальний ритм світла і тіні, де локальний колір з'являється на освітленій частині. Використовуючи в окремих місцях техніку фактури в олійному живописі, художнику вдається передати щільність і структуру тканини. У нижній частині формату, біля ніг Мойсея, знаходиться скручена в клубок змія. На темній скелястій плиті вона еліпсоподібним силуетом піднімається догори. На боковому контурному освітленні виблискує графічно вимальована луска. Цей статичний образ майстерно вкомпонований у живописний простір. Його символічність пов'язана з «плодючістю, землею, жіночою силою родів, водою, сонцем — з одного боку, і домашнім вогнищем, вогнем узагалі (особливо небесним), а також із чоловічим запліднюючим началом — з іншого. На зображеннях Світового дерева космічний Змії розташований внизу, біля його коріння» [11, с. 193]. Таке споріднене асоціативне і символічне значення розкриває нам зміст твору, метою якого є досягнути відчуття тогочасного стану та створити враження бути безпосередньо свідком біблійного дійства. Така техніка особливо стосується реалістичного мистецтва кінця ХІХ ст., де художники тяжіли до об'ємної просто-

рості. У цьому творі автор доповнює центральну постать пророка двома символами. У верхній частині формату, на тлі неба Богом дані скрижалі, внизу — силует приземленого змія. Вони органічно взаємодіють між собою, створюючи композиційний баланс і доповнюють розкриття образу Мойсея. Домінуючим об'єктом зображення є фігура Мойсея, де автор майстерно вирішив проблему великої форми. Своїми розмірами живописний твір має монументальний характер і розрахований на огляд масового глядача. Йому притаманна така якість, як виразне сприйняття на відстані з метою досягнення узагальненої виразної у художньому відношенні форми, де художник може свідомо об'єднувати світло чи тінь на різних предметах у великі цільні партії [12, с. 205].

Широко застосовувалась в олійному живописі техніка лисування, при цьому зберігаючи об'єм самого предмета, зазвичай це робилося поетапно в робочому процесі. Досягнуто ефекту та прозорості кольорової гами. Темна скеляста поверхня служить свого роду живописним плацдармом для постаті Мойсея. Через ліве плече перекинута масивна драперія, що спадає до землі, окреслюючи його форму, візуально виштовхує пророка на перший план. Верхній простір художник замкнув темно-сірою локальною плямою у вигляді кам'яних плит на фоні неба, на якому дещо розмиті хмари, які вдаліні підпирає масивний гірський краєвид. Мерехтіння скелястих хребтів і глибокий повітряний простір досягнуто за допомогою вишуканих тональних градацій. Легкий туман і далека кам'яна безодня немов підносять Мойсея на саму вершину гори Синай. Досягнута гармонія великих кольорових співвідношень як цілісного сприйняття. Живописна поверхня оживає, коли туди вводяться золотисті промені сонця. Бокове освітлення з'являється на складках одягу, підсвіченні світлою ниткою торці скрижалей. Це «робить кряпке и тривале вражене, особливо через чудове освітлене горь, плястику, и сміле а при томь правдиве зрозумьле самого Мойсея» [13, с. 18]. Прагнення митця було зафіксувати мить бокового освітлення за допомогою заходу сонця, виявити символічну закономірність і божественну силу природної краси. Велика монументальна ідея є свідченням майстерності автора. Так відгукувалися однодумці про картину, яка ще якийсь час перебувала у Відні, експонуючись у невеликих оглядових приміщеннях, із

правом викупу. В одному із листів митець просить свого приятеля, щоб він, коли буде у Відні, при нагоді дізнався, чи не продався його Мойсей.

Наголосимо, що твори із цим сюжетом мені вдалося виявити в сучасних храмах Галичини і вперше вводимо їх у науковий обіг як напрацювання Корнила Устияновича у церковному монументальному малярстві. Зафіксовано монументальні стінописи у підкупольному просторі, ікони різного формату у пророчих та старозавітних рядах, також Пророк часто представлений у багатофігурних біблійних сюжетах.

Досить добре збереглося зображення Мойсея у церкві св. Миколая в місті Миколаїв над Дністром (іл. 1). Стінопис Корнила Устияновича, який знаходиться у правій наві Храму Вірних (розмір 2,60 x 1,90) в імітованій широкій рамі виконано у техніці олійного живопису. За своєю іконографічною структурою і композиційним задумом схожий з твором, який знаходиться у Преображенській церкві міста Львова: положення ніг, одяг та символічний змії. Центральна ділянка монументального стінопису переконливо видозмінена. Ліва рука пророка тримає дві масивні кам'яні скрижалі з кириличним текстом, які розміщені на рівні плечового пояса і накладаються одна на одну. Художник вказує на текст пальцем правої руки, спрямовує погляд глядача на Божі Заповіді та застерігає пам'ятати про їхнє виконання. Широкий панорамний огляд і розлогість Синайських гір досягнуті завдяки картинному формату, який тягнеться до квадрату. Відсутність різкого бокового освітлення і м'які тональні градації створюють ефект не «заходу сонця», а тихого сонячного дня.

Відрізняється від миколаївського стінопису робота, яка знаходиться у церкві села Бутини Жовківського району (іл. 2). Основний акцент саме на другому плані, де розгортається справжнє видовище: «На горі Синай, під звуки труб і удару громів, у хмарі зійшов Господь і покликав до себе Мойсея» [10, с. 500]. У художньому вирішенні — це зіставлення двох великих кольорових площин. Ультрамаринове небо і виразний сіро-синій колір гір. Їх пов'язує динамічна комбінація із гарячо-оранжевих хмар округлої форми. «... мов пожираюче полум'я на вершину гори. Ввійшов Мойсей у хмару і вийшов на гору. І перебував на горі сорок днів і сорок ночей» [14, с. 82]. Окремі частини гірського краєвиду вирішені площинно, за допомогою лінійного контуру. Особливо

Іл. 1. Мойсей у церкві св. Миколая м. Миколаїв Львівська обл.

Іл. 2. Мойсей у церкві св. арх. Михаїла с. Бутини Жовківський р-н. Львівська обл.

цікаве трактування скелі, яка зображена вишуканим графічним ритмом. Усе небесне дійство служить вогняним тлом для кам'яних скрижалей, які над головою тримає старозавітний пророк. Порівнюючи із фоном, що вражає своєю динамічністю, постать пророка на першому плані зображена як статична. Це майстерно змодельована форма, яка розроблена до найдрібніших деталей. Позаду Мойсея з обох боків прокладені два масивні кам'яні вали. У вираженому перспективному скороченні вони тягнуться аж до підніжжя

Іл. 3. Мойсей у церкві Положення пояса Пресвятої Богородиці с. Мацошин Жовківський р-н Львівська обл.

Іл. 4. Мойсей у церкві Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії с. Буднів Тернопільський р-н. Тернопільська обл.

гори, доповнюючи пілястрове обрамлення, у якому знаходиться цей монументальний стінопис.

У стриманішому контексті образ Мойсея зображено на іконі в селі Мацошин, де пророк у тричетвертному повороті тримає кам'яні плити на рівні плечового пояса (іл. 3). На передньому плані стопи ніг закривають великі сірі каміння, від яких уверх простягнувся темно-синій гіматій. Позаду далека пустеля із горизонтальною смужкою гір вглибині.

Це один монументальний твір, який вдалося віднайти в церкві села Буднів Тернопільського р-ну Тернопільської обл., розміщений у святилищі в імітованій бароковій рамі (іл. 4). Третину живописної поверхні займає площина, на якій стоїть пророк у повен зріст, у тепло-зеленій одежі, тримаючи дві скрижалі. Голова покрита накидкою, яка має білі та червоні смуги. Чітко простежується стилізація тогочасного давньоєгипетського головного убору, від якого розходяться світлі проміння. Робота вражає глядача присутністю глибинного простору. Це досягнуто за допомогою різкого переходу із першого плану до другого, де живописне наповнення переднього плану насичене своїм колористичним співвідношенням. Теплі площинні рішення прозора узагальнені через охру-золотисту і умбру. Притаманна рослинність вишуканим декором збагачує скелясту основу, яка стрімко обривається і внизу постає велике провалля, яке передано в холодних пастельних тонах. З-під легкого туману видніються намети, які білою вервичкою мерехтять вдалині. У творі чітко простежуються дві виражені кольорові партії теплої і холодної гами, які об'єднані символічним променем заходу сонця. Важливо, що при рішенні колориту твору тематичний зміст відіграє провідну роль, оскільки при наявності теми творчий пошук гами твору набуває цілеспрямованості в сторону виражальності.

Досягнення досконалості форми, живописної манери письма простежуємо у роботі, яку вдалося виявити в церкві села Вістова Калуського р-ну Івано-Франківської обл (іл. 5). Вона знаходиться у старозавітному ряді іконостасу, у круглій золоченій оправі. В іконі висвітлено біблійне писання: процес передачі скрижалей Мойсеєві. Дійство відбувається на самій вершині гори Синай. Пророк припавши на одне коліно, одягнений в охристому гіматії і темно-коричневій накидці, яка перекидається через плече. Права рука простягнута вперед, лівою торкається до

кам'яних плит. Тут закладено символічне тлумачення миті дотику пророка до Божих Законів. У іконі Господь асоціюється із світло-жовтим променем сонця, який із скрижальми сходить із неба. Завдяки інтенсивному світлу, образ Мойсея набуває різких світло-тіневих градацій і стає домінуючим центром твору. Хоча робота не є великою за своїм розміром, але в ній передано відчуття повітряного простору.

Подібний твір такого композиційного вирішення ми зафіксували у церкві села Скварява Богородчанського р-ну на Івано-Франківщині. Цей стінопис у підкупольному просторі, який у 1960-х роках був непрофесійно реставрований. Але іконографічне вирішення залишилось первинним з 1889 року, коли Корнило Устиянович здійснював розпис місцевого храму. У цій роботі Мойсей аналогічно представлений із піднятими руками, над якими, немов зависли у повітрі дві з'єднані скрижалі. Позаду гірський пейзаж, що місцями нагадує карпатські краєвиди.

З кожним твором Корнило Устиянович збагачував свою живописну спадщину новими символами та образними мотивами. Відбувається тенденція зросту художника, не виходячи за межі іконографічної традиції. Тематичний зміст художньої поверхні міцно пов'язаний із біблійними переказами і базується на Святому Письмі. Доказом цього є дві живописні роботи, одну з яких вдалося віднайти в церкві села Волосянка біля Славська, іншу — в селі Вістова. Сюжет взятий з тих подій коли «Господь сказав Мойсеєві: «Промов до синів Ізраїля так: коли хтось ізгрішить ненароком проти котрої-будь заповіді Господньої і зробить що-небудь, чого не годиться робити, і якщо згрішить помазаний священик, і провина спаде на народ, то за гріх свій, що ним провинився, жертвуватиме Господеві за покаяння молодого бичка без вади» [14, с. 103]. Роботи є різними за форматом, але подібні за своєю композиційною структурою. Якщо у селі Вістова ікона невеликого розміру, то твір, який знаходиться у Волосянській церкві, є монументальним (іл. 6). Варто відзначити, що картина написана на груботекстурному зшитому полотні, у аркоподібному завершенні. Оправою служить широка золочена рама з пілястрами і різьбленими рокайлями зверху. Із документальних даних відомо, що це фрагмент вівтаря, який потрапив із Славчанської церкви, де був парохом батько художника Микола Устиянович. У картині бачимо характерну манеру письма художника, зокрема стилістику представлення образу

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 6 (150), 2019

Іл. 5. Мойсей у церкві с. Вістова Калузького р-ну Івано-Франківської обл.

Іл. 6. Мойсей у церкві Преображення с. Волосянка Сколівський р-н Львівська обл.

пророка Мойсея. Він стоїть в увесь зріст із піднятими руками. Різкий нижній ракурс голови підкреслює впевнений погляд очей, що зведені на небо. Накидка, яка спадає з голови на плечі, виконана у легких світло-охристих кольорових співвідношеннях. Натомість плечовий пояс перев'язаний тяжкою зеленою тканиною,

із об'ємно вимальованими складками, які огортають масивні стопи ніг, що графічними шнурками пов'язані із сандалями. Колір одягу доповнює велика локальна пляма рослинності на передньому плані. У картині помічаємо цікавий задум художника у вирішенні двостороннього освітлення постаті. Права сторона — у холодних півтонах денного світла, натомість протилежна — це різкі і переконливі тепло-оранжеві рефлекси, джерелом яких є вишукана динамічна і гаряча за своєю температурою кольорова пляма, що символічно розкриває біблійні перекази про жертвоприношення і всепалення.

Також зауважимо про характер і моделювання самого мазка, який із фактурної структури за своєю вишуканою формою м'яко розчиняється на живописному полотні. Цей полум'яний ансамбль насичений барвами теплої гами, від кадмію жовтого до темно-червоного, місцями з'являється насичений крапак. Художнє відтворення того, що «вогонь же на жертвовнику горітиме на нім, і не згасатиме ніколи, а священник запалюватиме на ньому щоранку дрова і розкладати на ньому всепальну жертву» [14, с. 106]. Верхню частину формату замкнула тяжка свинцевосіра пляма хмари. Вона, немов нависла над чистим жовто-голубим небом над гірським пейзажем. Позаду Мойсея удаліні видніється безліч люду в різних ракурсах із списками в руках. Цей твір багатий динамікою форм і образів, де постать підпорядкована середовищу і органічно пов'язана із ним, на відміну від твору з церкви села Вістова, де робота більш статичного характеру, де відтворено стриманий контур пророка із піднятими руками, і дещо обмежена кольорова гама. На масивному жертвовнику чітко зображено дрова із лежачим ягням. Складається враження, що художник зафіксував мить молитви Мойсея до Господа, перед жертвоприношенням і всепаленням.

Висновки. Представлені сакральні полотна Корнила Устияновича виконані в одному стилі, схожій манері, техніці виконання. У них закладена рецепція величі образу Мойсея із філософським настроєм, що сприяє глибокій художній виразності.

1. Словник українського сакрального мистецтва. Упоряд. М. Станкевич. Львів, 2006. 288 с.
2. Франко І. Слівце критики. *Іван Франко. Твори: у 50-ти т.* Т. 26. 1980. С. 17—19.
3. Лепкий Б. Франко в Жукові. *Повість, спогади, виступи.* Т. 2. Київ: Дніпро, 1991.

4. Нановський Я. *Корнило Миколайович Устиянович.* Київ, 1963. 61 с.
5. Жеплинська О. *Корнило Устиянович (1839—1903): малярство, графіка, рукописи. Альбом-каталог.* Київ: «Р.К. Майстер Принт», 2013. 103 с.
6. «Мойсей» Корнила Устияновича. *Діло.* 1887. Ч. 140.
7. Наука, штука и література. *Діло.* 1887. Ч. 62—63.
8. *Діло.* 1889. № 1 (13). Червень. Ч. 121.
9. *Діло.* 1888. № 6 (18). Цвітень. Ч. 77.
10. *Життя Святих.* Укл. І.Я. Луцик. Львів: Свічадо, 2011.
11. *Українська міфологія.* Упоряд. В. Войтович. Київ, 2005. 662 с.
12. Марчак В. *Про малярство. Навчальний посібник.* Львів: Стебляк О.М., 2018. 264 с.
13. Коцовський В. Мойсей (Образъ Корнила Устияновича). *Зоря.* 1888. Ч. 1. С. 18.
14. Святе письмо Старого та Нового Завіту. *United Bible Societies.* 1991. 323 с.
15. Купчинська Л. *Творчість Теофіла Копистинського у контексті розвитку образотворчого мистецтва західноукраїнських земель другої половини XIX — початку XX століть.* Львів; Філадельфія, 2009. 314 с.

REFERENCES

- Stankevich, M. (Ed). (2006). *Dictionary of Ukrainian Sacred Art.* Lviv [in Ukrainian].
- Franco, I. (1980). The word of criticism. In Ivan Franko. *Works* (Vol. 26, pp. 17—19) [in Ukrainian].
- Lepky, B. (1991). Franko in Zhukov. In B. Lepky. *The story, the memories, the speeches* (Vol. 2). Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Nanovsky, Ya. (1963). *Kornylo Ustyanovich.* Kyiv [in Ukrainian].
- Zheplinskaya, O. (2013). *Kornylo Ustyanovich (1839—1903): painting, graphics, manuscripts. Album catalog.* Kyiv: «R.K. Master Print» [in Ukrainian].
- «Moses» by Kornil Ustianovich (1887). *Dilo* (Part 140) [in Ukrainian].
- Nauka, piece and literature. (1887). *Dilo* (Part 62—63) [in Ukrainian].
- (1889, June). *Dilo, 1 (13)* (Part 121) [in Ukrainian].
- (1888, April). *Dilo, 6 (18)* (Part 77) [in Ukrainian].
- Lutsik, Ya. (2011). *Lives of the Saints.* Lviv: Svichado [in Ukrainian].
- Voytovich, V. (Ed). (2005). *Ukrainian mythology.* Kyiv [in Ukrainian].
- Marchak, V. (2018). *About painting. Tutorial.* Lviv: Steblyak O.M [in Ukrainian].
- Kotsovsky, V. (1888). Moses (The image of Kornil Ustianovich). *Zorya* (Part 1, p. 18) [in Ukrainian].
- The Holy Scriptures of the Old and New Testaments. (1991). *United Bible Societies* [in Ukrainian].
- Kupchinska, L. (2009). *Creativity of Theophilus Kopistynsky in the context of the development of fine arts of Western Ukrainian lands of the second half of the nineteenth and early twentieth centuries.* Lviv; Philadelphia [in Ukrainian].